

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27.06.1968, sp. zn. 7 Cz 47/68, ECLI:CZ:NS:1968:7.CZ.47.1968.1

Číslo: 101/1968

Právní věta: Má-li poživatelka vdovského důchodu, který jí byl přiznán před 1. 7. 1964, za účinnosti zák. č. 101/1964 Sb. příjem z výdělečné činnosti, stíhá ji ohlašovací povinnost a nesplnění této ohlašovací povinnosti může být zásadně důvodem k použití § 53 odst. 2 zák. č. 101/1964 Sb. předpokládá se ovšem, že vznikla a trvá příčinná souvislost mezi porušením ohlašovací povinnosti a výplatou dávky neprávem nebo v nesprávné výši. Dojde-li po uplynutí půl roku k poskytování dávky ve výši, ve které poživatelce vdovského důchodu nenáležela, a to proto, že závod nesplnil povinnost uloženou v § 132 odst. 2 vyhl.č. 102/1964 Sb., je dána příčinná souvislost mezi takovou výplatou dávky a porušením ohlašovací povinnosti závodem (§ 89 odst. 2 zák. č. 101/1964 Sb.). O porušení ohlašovací povinnosti závodem (organizací) by nebylo možno uvažovat jen v tom případě, kdyby závod nevěděl, že jde o poživatelku vdovského důchodu.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 27.06.1968

Spisová značka: 7 Cz 47/68

Číslo rozhodnutí: 101

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Sociální zabezpečení

Předpisy: 101/1964 Sb. § 32

§ 114 102/1964 Sb. § 85

§ 132

§ 53

§ 59

§ 89

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 101/1968 sb. rozh.

Má-li poživatelka vdovského důchodu, který jí byl přiznán před 1. 7. 1964, za účinnosti zák. č. 101/1964 Sb. příjem z výdělečné činnosti, stíhá ji ohlašovací povinnost a nesplnění této ohlašovací povinnosti může být zásadně důvodem k použití § 53 odst. 2 zák. č. 101/1964 Sb.; předpokládá se ovšem, že vznikla a trvá příčinná souvislost mezi porušením ohlašovací povinnosti a výplatou dávky neprávem nebo v nesprávné výši.

Dojde-li po uplynutí půl roku k poskytování dávky ve výši, ve které poživatelce vdovského důchodu nenáležela, a to proto, že závod nesplnil povinnost uloženou v § 132 odst. 2 vyhl. č. 102/1964 Sb., je dána příčinná souvislost mezi takovou výplatou dávky a porušením ohlašovací povinnosti závodem (§ 89 odst. 2 zák. č. 101/1964 Sb.). O porušení ohlašovací povinnosti závodem (organizací) by nebylo možno uvažovat jen v tom případě, kdyby závod nevěděl, že jde o poživatelku vdovského důchodu.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 27. 6. 1968, [7 Cz 47/68.](#))

Státní úřad sociálního zabezpečení provedl čtyřmi rozhodnutími ze dne 9. 11. 1966 zpětně krácení vdovského důchodu navrhovatelky pro výdělek podle § 32 odst. 1 zák. č. 101/1964 Sb. a předeepsal jí přeplatek v částce 16 770 Kčs k náhradě.

K opravnému prostředku navrhovatelky zrušil krajský soud v Brně usnesením z 6. 4. 1967 napadená rozhodnutí a zavázal odpůrce, aby nahradil navrhovatelce na nákladech řízení částku 508 Kčs. Vycházel přitom ze závěru, že sice ustanovení § 52 odst. 2 i § 108 odst. 4 zák. č. 101/1964 Sb. ukládala navrhovatelce povinnost ohlásit odpůrci skutečnosti rozhodné pro trvání nároku na vdovský důchod, jeho výši a výplatu, že však ustanovení § 53 odst. 2 cit. zák. požaduje vrácení případných přeplateků na důchodových dávkách vzniklých v důsledku porušení této ohlašovací povinnosti jen tehdy, když příjemce dávky vědomě způsobil, že dávka byla vyplacena neprávem nebo v nesprávné výši, což platí zejména, když příjemce dávku vylákal, úmyslně zamlčel některou skutečnost nebo jinak nesplnil některou povinnost uloženou mu tímto zákonem nebo prováděcími předpisy, nebo jestliže vědomě přijímal dávku vyplacenou neprávem nebo v nesprávné výši. Krajský soud neshledal, že by navrhovatelka způsobilá vědomě vyplacené vdovského důchodu v plné výši, případně že by přijímala vědomě dávku vdovského důchodu, vyplácenou jí v nesprávné výši; nepotvrdilo se totiž tvrzení odpůrce, že by byl navrhovatelce doručen dotazník o zaměstnání. Podle názoru krajského soudu nelze ve prospěch odpůrce nic vytěžit z okolnosti, že navrhovatelka neuvedla v prohlášení o dani ze mzdy za rok 1964, že pobírá vdovský důchod, když prokázala potvrzením svého zaměstnavatele ONV Brno-venkov (finanční odbor) ze dne 22. 12. 1966, že v prohlášení k dani ze mzdy za léta 1965 a 1966 – tedy z doby dřívější než jsou rozhodnutí odpůrce – řádně přiznala, že pobírá důchod po manželovi v částce 630 Kčs měsíčně.

Nejvyšší soud rozhodl ke stížnosti pro porušení zákona podané předsedou Nejvyššího soudu, že byl usnesením krajského soudu porušen zákon a zrušil je.

Z odůvodnění:

Podle § 108 odst. 3 zák. č. 101/1964 Sb. se dávky důchodového zabezpečení, které byly přiznány podle předpisů platných před 1. 7. 1964, považují za dávky podle tohoto zákona a pokud nevyplyvá nic jiného z ustanovení § 124 až 126 zák. č. 101/1964 Sb., náleží ve výši, v jaké náležely k 30. 6. 1964; další trvání nároků na tyto dávky se posuzuje s odchylkami stanovenými v § 114 a § 120 až 123 tohoto zákona.

Úprava podle zák. č. 101/1964 Sb. se liší od dřívější úpravy v různých směrech. Vzhledem na tyto odlišnosti stanoví dále § 108 odst. 4, že poživatelé dávek důchodového zabezpečení, na které vznikl nárok před 1. 7. 1964, jsou povinni ohlásit do 15. 7. 1964 skutečnosti, které podle tohoto zákona, tj. podle zák. č. 101/1964 Sb., odůvodňují zánik nároku na dávky, snížení dávky nebo zastavení její výplaty. Smyslem tohoto posledně citovaného ustanovení je, aby byl za součinnosti s poživatelem dávky opatřen Státnímu úřadu sociálního zabezpečení podklad pro to, aby mohl provést případné úpravy dávek, pokud tyto změny vyplývají ze změněného právního stavu. Předpokladem pro použití § 108 odst. 4 zák. č. 101/1964 Sb. je především, aby šlo o poživatele dávky důchodového zabezpečení, na niž vznikl nárok před 1. 7. 1964; pokud jde o druh dávky, zákon nerozlišuje. Dalším předpokladem pro použití citovaného ustanovení je, že oznámení, popř. ohlašovací povinnost, se týká takových

skutečností, které – uvažujeme-li úpravu vykonanou podle zák. č. 101/1964 Sb. vzhledem k vykonaným změnám – se projeví tím, že tyto skutečnosti podle ustanovení zák. č. 101/1964 Sb. odůvodňují zánik nároku na dávky, snížení dávky nebo zastavení její výplaty.

Z tohoto zákonného ustanovení, které svou povahou a obsahem je přechodným ustanovením, nevyplývá, že by poživatel dávky neměl ohlašovací povinnost, jestliže skutečnosti rozhodné z hlediska případné úpravy dávky byly už případně Státnímu úřadu sociálního zabezpečení známy. Znění zákona je vcelku všeobecné a výjimku v uvedeném směru nemá, nehledě na to, že je nutno vycházet ze stavu, jaký byl v době, kdy zákon nabyl účinnosti.

Zák. č. 101/1964 Sb. upravuje mj. v § 32 odlišným způsobem ve srovnání s dřívější úpravou případ, kdy dojde k souběhu vdovského důchodu s příjmem z výdělečné činnosti; za určitých stanovených podmínek upravuje krácení vdovského důchodu. Podle toho, co bylo uvedeno, jde o situaci, kdy je namíste použití § 108 odst. 4 zák. č. 101/1964 Sb. Má-li proto poživatelka vdovského důchodu, který jí byl přiznán před 1. 7. 1964, za účinnosti zák. č. 101/1964 Sb. příjem z výdělečné činnosti, stihá ji ohlašovací povinnost a nesplnění této ohlašovací povinnosti může být zásadně důvodem k použití § 53 odst. 2 zák. č. 101/1964 Sb. Předpokládá se ovšem, že vznikla a trvá příčinná souvislost mezi porušením ohlašovací povinnosti a výplatou dávky neprávem nebo v nesprávné výši (srov.: „Způsobil, že dávka byla vyplacena neprávem nebo v nesprávné výši.“).

K zajištění uvedeného účelu, aby totiž Státní úřad sociálního zabezpečení mohl realizovat změny vyplývající z nové zákonné úpravy, se však zákon nespokojuje pouze s tím, že ukládá povinnost poživateli důchodu, ale ukládá v § 132 odst. 2 vyhl. č. 102/1964 Sb. závod (který z hlediska rozsahu vykonaného krácení může poskytnout nejspolehlivější podklady), aby u poživatelky vdovského důchodu hlásil každý půlrok výši dosaženého hrubého výdělku. Toto ustanovení je rozvedením zásady vyjádřené v § 59 odst. 2 zák. č. 101/1964 Sb. a je v obsahové souvislosti s ustanovením § 126 vyhl. č. 102/1964 Sb. (srov. zejména písm. h), neboť řádné vedení evidence z hlediska uvedených zásad umožňuje splnění ohlašovací povinnosti. Ustanovení § 132 odst. 2 vyhl. č. 102/1964 Sb. souvisí i s ustanovením § 85 cit. vyhl., které podle svého znění rovněž předpokládá splnění oznamovací povinnosti důchodce, popř. závodu.

Dojde-li tedy po uplynutí půl roku k poskytování dávky ve výši, ve které poživatelce vdovského důchodu nenáležela, a to proto, že závod nesplnil povinnost uloženou v § 132 odst. 2 vyhl. č. 102/1964 Sb., je dána příčinná souvislost mezi takovou výplatou dávky a porušením ohlašovací povinnosti závodem (§ 89 odst. 2 zák. č. 101/1964 Sb.). O porušení ohlašovací povinnosti závodem (organizací) by nebylo možno uvažovat jen v tom případě, kdyby závod nevěděl, že jde o poživatelku vdovského důchodu, a to z toho důvodu, že – ač se výslovně na tuto skutečnost informoval – byla mu poživatelkou vdovského důchodu zatajena. V tomto případě by ovšem postihovala náhrada přeplatku na důchodu poživatelku důchodu, a to i kdyby nebyl dodržen postup stanovený v § 59 odst. 2 zák. č. 101/1964 Sb. a § 85 vyhl. č. 102/1964 Sb., neboť jeho dodržení bylo znemožněno Státnímu úřadu sociálního zabezpečení výlučně jen porušením právní povinnosti poživatelkou důchodu.

Z hlediska těchto úvah je nutno uvažovat o povinnosti poživatelky důchodu, která nesplnila oznamovací povinnost, nahradit přeplatek (§ 53 odst. 2 zák. č. 101/1964 Sb.) pro nový půlrok od doby účinnosti zákona, odlišně pak pro další období, kdy došlo k poskytnutí dávky v nesprávné výši už v příčinné souvislosti s nesplněním ohlašovací povinnosti závodu.

Podle § 85 vyhl. č. 102/1964 Sb. (srov. i s § 59 odst. 2 zák. č. 101/1964 Sb.) se krácení důchodu na podkladě oznámení poživatelky důchodu nebo závodu vykoná nejprve podle předběžně očekávaného příjmu, přičemž se takto krácený důchod vyplácí jen jako záloha, která se zúčtuje po uplynutí šesti kalendářních měsíců. Z tohoto ustanovení tedy vyplývá, že o zálohu jde jen v případě kráceného důchodu (srov. § 124 odst. 2 zák. č. 101/1964 Sb.), a zejména, že předpokladem pro postup Státního

úřadu sociálního zabezpečení stanovený citovanými ustanoveními je oznámení poživatelky důchodu nebo závodu. Nebyla-li tedy splněna ohlašovací povinnost ve smyslu shora uvedeném, nebyl zjednán ani podklad pro to, aby Státní úřad sociálního zabezpečení dbal na postup stanovený vyhláškou, zejména i na lhůty zde stanovené, a proto nemohla nastat ztráta možnosti domáhat se vrácení přeplatku z toho důvodu, že nedošlo ke krácení důchodu, popř. včasnému vyúčtování záloh ve lhůtě šesti měsíců.

Byl-li ovšem splněním ohlašovací povinnosti získán podklad pro vykonání krácení a vyúčtování záloh, předpokládá uplatnění nároku Státního úřadu sociálního zabezpečení na vrácení přeplatku proti poživatelce důchodu, případně závodu, že byl zachován postup předepsaný pro takový případ. Tento postup je totiž zákonem stanoven kategorickým způsobem (arg. slova „se vykoná“, „se zjistí“, „se upraví“, „se zúčtuje po uplynutí období šesti měsíců“). Nehledě na to je toto ustanovení založeno na myšlence, aby na jedné straně mohl být o patření pokud možno spolehlivý podklad pro rozhodnutí o výši krácené dávky tím, že se tento podklad zjišťuje za období šesti měsíců, na druhé straně pak, aby poživatelka dávky vzhledem na její povahu a určení nebyla v nejistotě o výši dávky, která jí přísluší, po delší dobu než je nezbytně nutné pro dosažení zákonem sledovaného účelu. Z toho vyplývá, že ustanovení § 53 odst. 2 zák. č. 101/1964 Sb. je nutno vykládat v souvislosti s ustanovením § 85 vyhl. č. 102/1964 Sb. a že tu nejde jen o ustanovení povahy pořádkové.

Podle těchto úvah je nutno zkoumat důvodnost nároků odděleně pro první půlrok od účinnosti zák. č. 101/1964 Sb. a pro další období. Jak tomu stav věci nasvědčuje, navrhovatelka vůbec nesplnila svou ohlašovací povinnost, jak jí to ukládá ustanovení § 108 odst. 4 zák. č. 101/1964 Sb.; pak ji zásadně stíhá povinnost k náhradě dávky, pokud jí ve vyplacené výši nenáležela za období do 31. 12. 1964.

Pokud jde o další období, bylo nutno se zabývat tím, zda závod splnil svou ohlašovací povinnost, popř. z jakých důvodů ji nesplnil, a podle toho teprve posoudit otázku případného nároku na náhradu přeplatku. Proti poživatelce vdovského důchodu by byl nárok za toto další období odůvodněn v případě, že závod svou ohlašovací povinnost nesplnil proto, že mu poživatelka důchodu, ač k tomu byla vyzvána, zatajila, že vdovský důchod pobírá, popř. byly prokázány takové skutečnosti, jež by odůvodňovaly závěr, že věděla, že jí důchod nepřísluší či měl být krácen.

Pokud v důsledku odchylného právního názoru krajský soud věc posuzoval jinak, případně si nezískal pro své závěry dostatečný podklad, porušil zákon v ustanoveních § 53 odst. 2 a § 108 odst. 4 zák. č. 101/1964 Sb., popř. v ustanoveních § 53 odst. 2, § 59 odst. 2 a § 89 odst. 2 zák. č. 101/1964 Sb. a § 85 a 132 odst. 2 vyhl. č. 102/1964 Sb. ve spojení s ustanoveními § 6, 120, 132 a 244 o. s. ř.